

DOI: 10.35774/app2020.02.059
УДК 342.951

Владислав Теремецький,
доктор юридичних наук, доцент,
Тернопільський національний
економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2667-5167>

УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Проаналізовано проблеми правового регулювання відносин у сфері житлово-комунального господарства та чинники, що негативно впливають на його розвиток. Визначено об'єкт державного управління житлово-комунальним господарством. Розглянуто особливості правового забезпечення реформування ринку житлово-комунальних послуг. З'ясовано напрями вдосконалення правового регулювання відносин у сфері житлово-комунального господарства з урахуванням процесів демонополізації і розвитку конкурентного середовища.

Ключові слова: державне управління, договір управління, житлово-комунальне господарство, житлово-комунальні послуги, природна монополія.

Бібл.: 11.

Теремецький В.

Совершенствование административно-правового обеспечения отношений в сфере жилищно-коммунального хозяйства

В статье проанализированы проблемы правового регулирования отношений в сфере жилищно-коммунального хозяйства и факторы, отрицательно влияющие на его развитие. Определено объект государственного управления жилищно-коммунальным хозяйством. Рассмотрены особенности правового обеспечения реформирования рынка жилищно-коммунальных услуг. Выяснены направления совершенствования правового регулирования отношений в сфере жилищно-коммунального хозяйства с учетом процессов демонополизации и развития конкурентной среды.

Ключевые слова: государственное управление, договор управления, жилищно-коммунальное хозяйство, жилищно-коммунальные услуги, естественная монополия.

Teremetskyi V.

Improvement of administrative and Legal Provision of Relations in the Sphere of Municipal Housing Economy

Administrative and legal provision of relations in the field of municipal and housing economy has been studied in the article.

The purpose of the article is to study the areas for improving administrative and legal regulation of relations in the field of municipal and housing economy in terms of the formation of the market of municipal and housing services in Ukraine.

The author of the article has used the method of analysis, formal and logical, comparative and legal method. The analysis of the provisions of the current legislation regulating these relations contributed to the definition of the problems of this publication, as well as to the formulation of the author's vision for improving administrative and legal provision of relations in the field of municipal and housing economy in Ukraine.

The author has analyzed the problems of legal regulation of relations in the field of municipal and housing economy and factors that negatively affect its development, in particular: the level of tariffs that does not correspond to the volume of expenditures of the enterprises of municipal and housing economy, the need to provide municipal and housing economy with qualified human resources, insufficiency of own material resources of local self-government agencies, gaps and conflicts in the current legislation, inefficient management of the area and lack of competition in the market of municipal and housing services, depreciation of main assets, etc.

Specific features of the legal provision of the reform of municipal and housing services' market have been clarified. The object of state administration of municipal and housing economy has been determined.

The directions of improving legal regulation of relations in the sphere of municipal and housing economy have been considered, namely: creation of the effective market of municipal and housing services, reforming of management

system in the field of municipal and housing economy, improvement of regulatory provision.

It has been concluded that the result of state regulation in the field of municipal and housing economy should be the restriction of natural monopoly, control over the quality of municipal and housing services, social guarantees for consumers of services, etc. At the same time, it has been noted that the restriction of state influence on the formation of tariffs for municipal and housing services allowed local self-government agencies to take into account the specifics of the area, where they are provided, as well as the needs of consumers of these services.

Keywords: *state administration, trust agreement, municipal and housing economy, municipal and housing services, natural monopoly.*

Постановка проблеми. Однією з найважливіших складових територіальної інфраструктури є житлово-комунальне господарство (далі – ЖКГ), що забезпечує належні умови життя населення держави в аспекті комфортності житла, благоустрою, побутових послуг тощо. Зважаючи на це все більшого значення набувають особливості та напрями розвитку ЖКГ в Україні, а також вплив на цей процес органів державної влади і місцевого самоврядування. Крім того, сьогодні на державному та місцевому рівнях необхідно визначити напрями вирішення проблем, що виникають в цій галузі. Так, аварійність значної кількості об'єктів житлово-комунального господарства свідчить, що технічний стан основних фондів у галузі перебуває в незадовільному стані. Це здебільшого спричинено відсутністю інвестицій та конкуренції між підприємствами галузі та призводить до збільшення витрат матеріальних та енергетичних ресурсів, що впливає на якість комунальних послуг і рівень цін на них. Водночас через відсутність економічних стимулів та недосконалість механізму забезпечення інвестицій гарантіями, фінансово-кредитні установи не розглядають галузь житлово-комунального господарства як інвестиційно-привабливу [1]. Вказане зумовлює актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Правове регулювання у галузі ЖКГ у різних аспектах досліджували вітчизняні науковці. Зокрема, О. Є. Куц у праці «Житлово-комунальне господарство як об'єкт адміністративно-правового регулювання» (2015) дослідив поняття, сутність та структуру ЖКГ [2], М. В. Мельникова дослідженні «Ринок житлово-комунальних послуг міста: особливості демонополізації та поглиблення конкуренції» (2018) розглянула проблеми регулювання ринку послуг у житлово-комунальній сфері міста [3], М. А. Ольховська у своїй праці «Напрями вдосконалення механізму регулювання відносин у сфері житлово-комунального господарства» (2014) охарактеризувала причини важкого фінансово-економічного стану сфери ЖКГ [4], О. В. Тарасевич у праці «Ринок житлово-комунальних послуг міста: проблеми та шляхи розвитку» (2019) узагальнив особливості функціонування ринку житлово-комунальних послуг (далі – ЖКП) міст України в умовах реформування [5]. Віддаючи належне здобуткам вказаних та інших науковців, зауважимо, що сьогодні потребують перегляду окремі положення законодавства, які регулюють ринок ЖКП, а також є необхідність у впровадженні нових напрямів і способів управління ЖКГ з метою раціонального використання матеріально-технічних ресурсів та підвищення рівня економічних показників, що обумовило вибір теми статті.

Метою статті є дослідження напрямів вдосконалення адміністративно-правового регулювання відносин у сфері ЖКГ в умовах формування ринку ЖКП.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проведення ефективного публічного управління, орієнтованого на підвищення якості надання населенню ЖКП, є необхідним напрямом державної політики щодо управління ЖКГ, на процес формування та розвитку якої впливають внутрішні (кризовий стан економіки, нестабільність соціально-політичної системи держави) та зовнішні (геополітичне середовище, глобалізаційні процеси, посилення конкуренції тощо) чинники [6, с. 128].

М. А. Ольховська зазначає, що на стан житлово-комунального господарства негативно впливають: недостатньо високий рівень тарифів, що не відповідає обсягу видатків підприємств ЖКГ; потреба в забезпеченні ЖКГ кваліфікованими кадровими ресурсами, з метою здійснення реформ в галузі; недостатність власних матеріальних ресурсів в органів місцевого самоврядування; прогалини та колізії в чинному законодавстві, що не сприяють подальшому розвитку галузі ЖКГ; зростання боргових зобов'язань споживачів та відсутність механізмів стягнення заборгованості з оплати спожитих ЖКП; відсутність конкуренції на ринку житлово-комунальних; відсутність ефективного управління в галузі ЖКГ; зношеність основних фондів, що спричинено, зокрема, відсутністю умови для залучення приватних та іноземних інвестицій у галузь [4, с. 107].

Безумовно, вказані чинники зумовлюють необхідність проведення реформи ЖКГ, а саме: реформування системи відносин між суб'єктами надання ЖКП та їхніми споживачами, виробниками й постачальниками, внесення змін у чинне законодавство з метою удосконалення управління в галузі.

Аналіз цих чинників свідчить, що вдосконалення правового регулювання відносин у сфері ЖКГ потрібно здійснювати в таких напрямках:

- створення ефективного ринку ЖКП;
- реформування системи управління в галузі ЖКГ;
- вдосконалення нормативно-правового забезпечення.

Розглянемо ці напрями більш детально.

Зауважимо, що ринок ЖКП характеризується значною кількістю послуг (йдеться про водо-, газо-, електро-, тепlopостачання, благоустрій та утилізацію побутових відходів тощо), колективним споживанням деяких послуг, стабільністю попиту та обмеженістю кола надавачів послуг, наявністю монополій та потенційно конкурентного сектору надання послуг [3, с. 36].

У ст. 5 Закону України «Про природні монополії» визначено сфери, у яких природні монополії здійснюють свою діяльність, а саме: транспортування, розподіл і зберігання природного і нафтового газу, передача та розподіл електричної енергії, транспортування теплової енергії тощо [7].

Задоволення попиту на ринку вказаних послуг є більш ефективним за умов відсутності конкуренції внаслідок технологічних особливостей виробництва, оскільки ці товари (послуги) не можуть бути замінені у споживанні іншими товарами (послугами), у зв'язку з чим попит на цьому товарному ринку менше залежить від зміни цін на ці товари (послуги), ніж попит на інші товари (послуги) [7].

Проте вказані чинники не впливають на можливість задоволення попиту на ринку ЖКП за умов конкуренції, оскільки їхні споживачі є опосередкованими споживачами послуг, зазначених у ст. 5 Закону України «Про природні монополії». Тому сьогодні триває реформа ринку житлово-комунальних послуг.

Так, з 1 травня 2019 р. введено в дію Закон України «Про житлово-комунальні послуги» від 09.11.2017 р. № 2189-VIII (далі – Закон), яким визначено перелік житлово-комунальних послуг та врегульовано відносини, що виникають під час надання цих послуг. Крім того, передбачено різні моделі договірних відносин у сфері комунальних послуг [8].

Відповідно до ст. 12 Закону надання ЖКП здійснюється винятково на договірних засадах. При цьому п. 4 розд. VI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону встановлено, що не пізніше як протягом п'яти місяців з дня завершення заходів щодо запобігання виникненню та поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19), передбачених карантинном, встановленим Кабінетом Міністрів України співвласники багатоквартирних будинків незалежно від обраної ними форми управління багатоквартирним будинком зобов'язані прийняти рішення про модель організації договірних відносин з виконавцями комунальних послуг (крім послуг з постачання електричної енергії та природного газу) щодо кожного виду комунальної послуги згідно з ч. 1 ст. 14 цього Закону, а виконавці комунальних послуг – укласти із такими співвласниками договори про надання відповідних комунальних послуг відповідно до обраної співвласниками моделі організації договірних відносин [8].

Зауважимо, що прийняття Закону є ефективним кроком на шляху до формування ринку комунальних послуг. Утім аналіз окремих положень Закону вказує на наявність недоліків у правовому регулюванні такої форми організації договірних відносин, як укладання індивідуальних договорів.

Так, ч. 1 ст. 14 Закону договір про надання комунальної послуги укладається з виконавцем відповідної комунальної послуги, визначеним ст. 6 цього Закону:

- 1) кожним співвласником багатоквартирного будинку самостійно (індивідуальний договір);
- 2) від імені та за рахунок усіх співвласників багатоквартирного будинку управителем або іншою уповноваженою співвласниками особою (колективний договір);
- 3) об'єднанням співвласників багатоквартирного будинку або іншою юридичною особою, яка об'єднує всіх співвласників такого будинку та в їхніх інтересах укладає відповідний договір про надання комунальних послуг, як колективним споживачем [8].

Проте якщо співвласники багатоквартирного будинку самостійно не обрали одну з форм організації договірних відносин, та / або не дійшли згоди з виконавцем про розмір плати за обслуговування внутрішньобудинкових систем багатоквартирного будинку, що забезпечують постачання відповідної комунальної послуги, між виконавцем відповідної комунальної послуги та кожним співвласником укладається індивідуальний договір. У такому разі технічне обслуговування, поточний та капітальний ремонт внутрішньобудинкових систем багатоквартирного будинку, що забезпечують постачання відповідної ко-

мунальної послуги, здійснюють співвласники чи залучені ними уповноважені на виконання таких робіт особи за рахунок співвласників [8].

Відповідно виникає ситуація, коли в одному багатоквартирному будинку власники частини квартир уклали індивідуальні договори, в умовах яких є пункт про плату за технічне обслуговування та поточний ремонт внутрішньобудинкових систем багатоквартирного будинку, що забезпечують надання відповідної послуги, а в договорах інших власників квартир (у межах одного будинку) цей пункт відсутній. Тому в процесі поточного ремонту внутрішньобудинкових систем вказана послуга фактично буде надаватися всім власникам квартир, а сплатять за неї тільки ті власники, в договорах яких є відповідна умова. Отже, варто внести зміни до ст. 14 Закону та передбачити умову договору про технічне обслуговування та поточний ремонт внутрішньобудинкових систем багатоквартирного будинку як обов'язкову. Крім того, враховуючи застарілий житловий фонд в Україні, здебільшого ремонту потребують системи централізованого водопостачання, що необхідно врахувати під час укладання індивідуальних договорів на надання відповідної послуги та формування тарифів на неї.

Зауважимо, що договір про надання послуг з управління багатоквартирним будинком (зміни до нього) від імені всіх співвласників багатоквартирного будинку укладається та підписується на умовах, затверджених зборами співвласників, та є обов'язковим для виконання всіма співвласниками [8]. Так, без згоди співвласників неможливо обрати управителя або іншу уповноважену особу. Тому на практиці виникають проблеми під час укладання цих договорів, оскільки у мешканців багатоквартирного будинку немає інформації про всіх власників квартир у будинку.

У цьому аспекті актуальним напрямом вдосконалення законодавства, що регулює відносини на ринку ЖКП, є забезпечення права співвласників багатоквартирних будинків на отримання в органах місцевого самоврядування інформації про перелік інших співвласників будинку, з метою організації укладання договору. Органи місцевого самоврядування зобов'язані здійснити дії щодо отримання дозволу на обробку персональних даних суб'єкта надання згоди відповідно до зазначеної мети їхньої обробки.

Отже, для забезпечення вказаних заходів вбачається, що доцільно продовжити період, протягом якого між споживачами та виконавцями комунальних послуг мають бути укладені договори до 01 травня 2021 р.

Розглядаючи питання щодо вдосконалення управління в сфері ЖКГ, зауважимо, що ринок ЖКП регулюють центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування за допомогою адміністративних, економічних, організаційних, соціальних й інших інструментів [5, с. 309].

На думку І. О. Панасенка, об'єкт державного управління ЖКГ України – це комплекс конкурентних галузей та галузей, які є природними монополіями [1, с. 1].

М. В. Мельникова зауважує, що є два підходи до регулювання діяльності природних монополій: регулювання на державному рівні – зміна організаційно-правових форм, приватизація майна підприємств – природних монополій та створення національного регуляторного органу, проведення конкурсів серед приватних операторів або використання механізмів державно-приватного партнерства; делегування регуляторних функцій місцевим органам влади щодо організації конкурсів приватних операторів та використання механізмів державно-приватного партнерства [3, с. 37].

В. І. Ляшенко зазначає, що оскільки ЖКП надаються локально, можуть залежати від кон'юнктури в конкретному регіоні, то вони повинні регулюватися на локальному рівні – органами місцевого самоврядування [9, с. 83].

Делегування регуляторних функцій є найбільш доцільним для України в контексті децентралізації влади та підвищення фінансової самостійності територіальних громад [3, с. 37]. Так, відповідно до Закону органи місцевого самоврядування мають повноваження встановлювати тарифи на комунальні послуги. Водночас затвердження порядків формування тарифів на комунальні послуги, що встановлюються органами місцевого самоврядування належить до компетенції Кабінету Міністрів України [8].

Органом державного регулювання у сфері комунальних послуг є національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг [10].

Аналізуючи ч. 1 ст. 6 Закону України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг», варто зазначити, що Національна комісія здійснює такі групи повноважень:

- 1) формування та реалізація державної політики у сфері надання ЖКП;
- 2) повноваження щодо регулювання діяльності природних монополій та суб'єктів господарювання на суміжних ринках (здійснення ліцензування господарської діяльності на ринку ЖКП, розробка порядків (методик) формування тарифів та встановлення їх на комунальні послуги тощо);

3) превентивні повноваження (моніторинг та аналіз ситуації на ринках, що перебувають у стані природних монополій, здійснення заходів щодо обмеження монополізму тощо);

4) контрольно-наглядові повноваження (здійснює нагляд (контроль) та застосовує санкції за порушення умов і правил провадження господарської діяльності природними монополіями та суб'єктами господарювання на суміжних ринках, забезпечує притягнення до адміністративної відповідальності посадових осіб вказаних суб'єктів тощо) [10].

Зважаючи на особливості формування ринку ЖКП, державне управління здійснюється, зокрема, на етапі акредитації органів із сертифікації персоналу за професією «менеджер (управитель) житлового будинку (групи будинків)» національним органом України з акредитації [11].

Отже, об'єктом державного управління ЖКГ України, окрім регулювання діяльності природних монополій, є також господарські відносини у сфері ЖКГ щодо надання ЖКП, спрямовані на задоволення потреб фізичних або юридичних осіб.

Враховуючи наведене, принципи ефективного управління в галузі ЖКГ такі: забезпечення раціонального використання матеріальних, кадрових та інших ресурсів, конкурентоспроможності, діяльності суб'єктів природних монополій та суб'єктів діяльності на суміжних ринках, справедливих умов доступу споживачів до отримання ЖКП, економічно обгрунтованої цінової політики, контролю за якістю ЖКП, ліцензування діяльності надавачів послуг.

Висновки. Розвиток ринкової економіки потребує впровадження нових форм управління підприємствами житлово-комунального господарства, із застосуванням економічних стимулів, переглядом структури тарифів і раціоналізацією використання виробничо-технічного потенціалу.

Результатом державного регулювання у сфері ЖКГ має бути обмеження природного монополізму, контроль за якістю ЖКП, соціальні гарантії для споживачів послуг тощо. Водночас зауважимо, що обмеження державного впливу на формування тарифів на ЖКП надало можливість органам місцевого самоврядування враховувати особливості місцевості, на який вони надаються, а також потреби споживачів цих послуг.

Зазначене зумовлює доцільність демонополізації із забезпеченням принципів збалансованості інтересів учасників ринку ЖКП, соціальної спрямованості, врахування особливостей території і потреб територіальної громади.

Перспективним напрямом подальших досліджень є узагальнення міжнародного досвіду правового регулювання відносин, що виникають у сфері ЖКГ та можливостей його використання в Україні.

Список використаних джерел

1. Панасенко І. О. Особливості функціонування та розвитку житлово-комунального господарства в Україні. *Державне будівництво*. 2012. № 2. С. 1–12. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2012_2_14.
2. Куш О. Є. Житлово-комунальне господарство як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Право і суспільство*. 2015. № 6.2(3). С. 99–105. URL : http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2015/6_2_2015/part_3/21.pdf.
3. Мельникова М. В. Ринок житлово-комунальних послуг міста: особливості демонополізації та поглиблення конкуренції. *Держава та регіони*. 2018. № 2. С. 35–41. URL : http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2018/2_2018/7.pdf.
4. Ольховська М. А. Напрями вдосконалення механізму регулювання відносин у сфері житлово-комунального господарства. *Комунальне господарство міст*. 2014. Вип. 117. С. 107–110. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/kgm_econ_2014_117_25.
5. Тарасевич О. В. Ринок житлово-комунальних послуг міста: проблеми та шляхи розвитку. *Приазовський економічний вісник*. Вип. 3(14). 2019. С. 308–314. URL : http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/3_14_uk/53.pdf.
6. Базарна В. Організаційна складова механізму публічного регіонального управління житлово-комунальним господарством. *Економіка та держава*. 2018. № 4/2018. С. 126–130.
7. Про природні монополії: закон України від 20.04.2000 № 1682-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-14#Text>.
8. Про житлово-комунальні послуги: закон України від 09.11.2017 № 2189-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19?find=1&text=%D1%83%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2#Text>
9. Ляшенко В. І. Важливість реформування локальних ринків житлово-комунального господарства в умовах економічної кризи в Україні. *Вісник економічної науки України*. 2017. № 2. С. 82–84.

10. Про державне регулювання у сфері комунальних послуг: закон України від 09.07.2010 № 2479-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2479-17>.
11. Деякі питання професійної атестації за професією «менеджер (управитель) житлового будинку (групи будинків)»: постанова Кабінету Міністрів України від 28.11.2018 № 1010. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1010-2018-%D0%BF#top>.

References

1. Panasenko, I.O. (2012). Osoblyvosti funktsionuvannya ta rozvytku zhytlovo-komunalnoho hospodarstva v Ukraini [Innovative management mechanisms of targeted programs and projects]. *Derzhavne budivnytstvo – State Formation*, 2, 1-12. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2012_2_14 [in Ukrainian].
2. Kushch, O.Ye. (2015). Zhytlovo-komunalne hospodarstvo yak ob'ekt administratyvno-pravovoho rehuliuвання [Municipal and housing economy as the object of administrative and legal regulation]. *Pravo i suspilstvo – Law and Society*, 6.2(3), 99-105. Retrieved from http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2015/6_2_2015/part_3/21.pdf [in Ukrainian].
3. Melnykova, M.V. (2018). Rynok zhytlovo-komunalnykh posluh mista: osoblyvosti demonopolizatsii ta pohlyblennia konkurentsii [The market of city's housing and communal services: features of demonopolisation and deepening of competition]. *Derzhava ta rehiony: Ekonomika i Bisnes – State and regions. Series: Economics and Business*, 2, 35-41. Retrieved from http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2018/2_2018/7.pdf [in Ukrainian].
4. Olkhovska, M.A. (2014). Napriamy vdoskonalennia mekhanizmu rehuliuвання vidnosyn u sferi zhytlovo-komunalnoho hospodarstva [Directions improving of the mechanism of regulation relations in housing and communal services]. *Komunalne hospodarstvo mist – Municipal economy of cities*, 2, 107-110. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/kgm_econ_2014_117_25 [in Ukrainian].
5. Tarasevych, O.V. (2014). Rynok zhytlovo-komunalnykh posluh mista: problemy ta shliakhy rozvytku. Pryazovskiy ekonomichnyi visnyk [Market of housing and communal services of the city: problems and ways of development]. *Pryazovskiy ekonomichnyi visnyk – Pryazovskiy Economic Herald*, 3(14), 308-314. Retrieved from http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/3_14_uk/53.pdf [in Ukrainian].
6. Bazarna, V. (2018). Orhanizatsiina skladova mekhanizmu publichnogo rehionalnoho upravlinnia zhytlovo komunalnym hospodarstvom [Organizational component of the mechanism of regional management housing and communal services]. *Ekonomika ta derzhava – Economics and the state*, 4, 126-130 [in Ukrainian].
7. *Pro pryrodni monopolii: zakon Ukrainy vid 20.04.2000 № 1682-III*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-14#Text> [in Ukrainian].
8. *Pro zhytlovo-komunalni posluhy: zakon Ukrainy vid 09.11.2017 No 2189-VIII*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19?find=1&text=%D1%83%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2#Text> [in Ukrainian].
9. Liashenko, V.I. (2017). Vazhlyvist reformuvannya lokalnykh rynkiv zhytlovo-komunalnoho hospodarstva v umovakh ekonomichnoi kryzy v Ukraini. Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy [The importance of reforming local markets of municipal and housing economy in terms economic crisis in Ukraine]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy – Bulletin of economic science of Ukraine*, 2(33), 82-84 [in Ukrainian].
10. *Pro derzhavne rehuliuвання u sferi komunalnykh posluh: zakon Ukrainy vid 09.07.2010 № 2479-VI*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2479-17> [in Ukrainian].
11. *Deiaki pytannia profesiinoi atestatsii za profesiieiu «menedzher (upravytel) zhytlovoho budynku (hrupy budynkiv)»: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 28.11.2018 № 1010*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1010-2018-%D0%BF#top> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 31.05.2020.